

METODOLOGIJA PROVOĐENJA INFORMACIJSKIH OPERACIJA

Roman Domović¹

SAŽETAK: *Informacijske operacije i operacije utjecaja odnosno upravljanje percepcijom (specijalne operacije) akcije su manipulacija informacijama pomoću kojih se osobe prema kojima su usmjerene potiče da donose odluke koje odgovaraju provoditeljima tih operacija. Ove akcije provode se prema određenoj metodologiji. Na temelju istraživanja primjera informacijskih i specijalnih operacija moguće je odrediti metodologiju, tj. teorijski okvir prema kojem se one provode. U tu svrhu informacijske operacije i specijalne operacije teorijski su opisane kao i njihove temeljne građevne jedinice poput dezinformacije i spina. Detektirano je tko su nositelji provođenja informacijskih i specijalnih operacija te je opisana metodologija njihova provođenja.*

KLJUČNE RIJEČI: metodologija, informacijske operacije, specijalne operacije, dezinformacije, spin, granulacija dezinformacijskih točaka

ABSTRACT: *Information operations and the influence operations, perception management respectively (special operations) are actions of manipulation of information by which the person to whom they directed encourages to make decisions that are suitable to implementers of these operations. These actions are carried out according to a specific methodology. Based on research of examples of information and special operations it is possible to determine the methodology, ie. the theoretical framework under which they are conducted. For this purpose, information operations and special operations are theoretically described and also their basic building*

¹ Stavovi izneseni u ovom članku osobni su stavovi autora i ne mogu se ni pod kojim uvjetima smatrati službenim stavovima institucije u kojoj je autor članka zaposlen niti izdavača publikacije u kojoj je članak objavljen.

blocks, such as disinformation and spin. It is detected who are the carriers of conducting of information and special operation and also a methodology of conduction is also set.

KEYWORDS: methodology, information operations, special operations, disinformation, spin, granulation of disinformation spots

Informacijske operacije

U ljudskoj zajednici oduvijek postoji nadmetanje. Do njega dolazi zato što neki pojedinac ili neka skupina ljudi želi ostvariti svoju nadmoć nad drugima radi ostvarenja nekih svojih interesa. Ostvarivanje nadmoći često je u vojnom, političkom i gospodarskom svijetu gdje tome teže pojedinci, tvrtke, korporacije, političke stranke, ideološke skupine pa čak i cijele države. U današnje doba, razvoj tehnologije doveo je do različitih metoda upravljanja informacijama: prikupljanja, skladištenja, obrade, korištenja i razmjene informacija. Informacije koje određenom subjektu donose korist mogu se pretvoriti u slabost ako se s njima ne rukuje na pravilan način. U današnjem svijetu odvija se nemilosrdna borba za prevlast na tržištu i geopolitičkoj sceni, a prava informacija dobivena u pravo vrijeme i iskorištena na pravi način može donijeti prednost ili čak konačnu pobjedu. Zbog toga je izrazito važno pravilno upravljati informacijama kako bi se iz njih izvukla maksimalna korist te koristiti mjere obrane od gubitka informacija koje bi pomogle konkurenciji. Posebno je bitna zaštita informacija koje mogu utjecati na tvrtku odnosno poslovni uspjeh ili na državu odnosno nacionalnu sigurnost. Informacija je u današnjem svijetu postala kritičan faktor za opstanak poslovnih organizacija, oružanih snaga pa i čitavih država. Zbog toga je informacija postala meta svakog sudionika u nemilosrdnoj borbi za prevlast bilo na tržištu, bilo na unutarpolitičkom planu neke države, bilo na geopolitičkoj karti svijeta. Informacija danas nije samo moć, već oružje na svim razinama: strateškoj, taktičkoj i operativnoj.²

Kada je riječ o unutarnjepolitičkim nadmetanjima unutar neke države ili vanjskopolitičkom nadmetanju dvije ili više

² Hutchinson & Warren: Information Warfare : Corporate Attack and Defence in Digital World, 2001.

država, veliku ulogu igra vještina diplomacije. Provođenjem diplomatskih operacija pokušava se ostvariti utjecaj u prostoru u kojem se vodi nadmetanje, ali i oko njega u svrhu prikupljanja podrške neutralnih ili naizgled neutralnih promatrača čije uključivanje u nadmetanje može donijeti ili odnijeti prevagu. Širenje utjecaja srce je diplomacije i ono zajedno s razinom sposobnosti i mogućnosti upravljanja informacijama predstavlja alat ili oružje za ostvarivanje dominacije. U doktrini američkih oružanih snaga, informacijske operacije definirane su kao integrirana uporaba sposobnosti i mogućnosti upravljanja informacijama u suradnji s ostalim linijama djelovanja da bi se utjecalo na donošenje odluka protivnika i potencijalnih protivnika odnosno da bi se njihovo donošenje odluka poremetilo, pokvarilo ili preotelo, a za to vrijeme zaštitilo svoje.³ Informacijska superiornost prema istom izvoru operativna je prednost dobivena iz mogućnosti prikupljanja, obrade i diseminacije neprekinutoga toka informacija za vrijeme iskorištavanja ili negiranja neprijateljevih mogućnosti da napravi isto.

Ove radnje odvijaju se unutar informacijskog prostora koji predstavlja skup individualaca, organizacija i sustava koji skupljaju, obrađuju i diseminiraju informacije ili djeluju sukladno njima. Informacijski prostor sastoji se od tri povezane dimenzije koje su u neprestanoj interakciji s individualcima, organizacijama i sustavom. To su fizička, informacijska i kognitivna dimenzija. Fizička dimenzija sastoji se od upravljačko-kontrolnih sustava, donositelja ključnih odluka i prateće infrastrukture koja omogućuje stvaranje učinaka (telefonske i računalne mreže, telefoni, računala, računalna oprema, televizijsko i radijsko emitiranje itd). Informacijska dimenzija određuje gdje i kako se informacije skupljaju, obrađuju, diseminiraju i čuvaju. Spoznajna dimenzija obuhvaća misli onih koji prenose i primaju informacije, odgovaraju na njih i djeluju sukladno njima.

Pod „sposobnosti i mogućnosti upravljanja informacijama“ spadaju alati, tehnike ili radnje koje utječu na bilo koju od tri navedene dimenzije informacijskog prostora.⁴

Pojam „informacijske operacije“ potječe iz 1990.-ih i veže se uz američko Ministarstvo obrane koje je taj pojam izvelo iz pojmova „informacijsko ratovanje“ (eng. *information warfare*)

³ Joint Chiefs of Staff: Information Operations, 2012.

⁴ Isto.

i „zapovijedanje i vođenje“ (eng. *command and control* ili C2). Njegove osnovne građevne jedinice starije su od tog doba: psihološke operacije, vojne obmane, sigurnost operacija, elektroničko ratovanje i operacije na računalnim mrežama. Postoje i pojmovi poput „strateško komuniciranje“, „javna diplomacija“ i „propaganda“, ali to nisu istoznačnice za informacijske operacije. Njima se služe civilne institucije jer informacijske operacije inicijalno spadaju pod djelovanje američkog Ministarstva obrane.⁵ No budući da se karakteristike informacijskih operacija mogu raspoznati i u djelovanju raznih strana koje nisu američko Ministarstvo obrane, budući da taj pojam u potpunosti opisuje radnje koje se odvijaju u okviru tog djelovanja i budući da se u međuvremenu informacijska tehnologija snažno razvila i postala dostupna i civilnom društvu širom svijeta, pojam „informacijske operacije“ može se izvući iz okvira američkog Ministarstva obrane i njime se može opisati svačije djelovanje koje ima karakteristike informacijskih operacija. Uglavnom je to poslovno (korporativno) odnosno marketinško djelovanje i političko djelovanje, ali može biti vezano i uz znanost kao na primjer pseudoznanstveno djelovanje koje pod krinkom znanosti, ali zaobilazeći odnosno ignorirajući znanstvenu metodologiju, pokušava nedokazane i neproverene tvrdnje nametnuti kao (znanstvene) činjenice. Navedeni „civilni“ pojmovi u tom slučaju spadaju pod metode kojima se informacijske operacije provode.

Kada se u istoj rečenici ili kontekstu spominju pojmovi „vojska“, „ratovanje“, „operacije“ i slično, logično je pomisliti na ostvarivanje dominacije putem takozvane *tvrde moći*, odnosno prijetnjama vojnom silom. S vremenom se ustanovilo da se isto može postići i bez prijetnji uporabom vojne sile. Budući da se pojedine zemlje žele razvijati prema uzoru na druge, uglavnom razvijenije zemlje, potrebno je postaviti program koji će ih privući jer smatraju da će putem njega ostvariti svoje ciljeve. Takav oblik ostvarivanja dominacije putem vlastitog utjecaja nazvan je *meka moć*, odnosno postizanje da drugi za sebe putem određenih promjena žele ishod koji odgovara onima koji žele ostvariti dominaciju. Umjesto tjeranja nekoga da napravi nešto, isti cilj postigne se kroz suradnju. Meka moć oslanja se na

⁵ Christopher Paul: *Information Operations - Doctrine and Practice: A Reference Handbook*, 2008.

mogućnost da se oblikuju prioriteta drugih.⁶ To se ne odnosi samo na dominaciju neke države nad nekom drugom državom ili državama. Nye navodi primjer iz poslovnog svijeta gdje uspješni rukovoditelji znaju da rukovođenje nije samo stvar izdavanja zapovijedi nego rukovođenje putem vlastitog primjera (eng. *leading by example*) gdje na taj način rukovoditelj postaje primjer koji njegovi zaposlenici žele slijediti i onda on može utjecati na njihove odluke u svoju korist. Nye također naglašava da meka moć nije isto što i utjecaj. Utjecaj se može ostvariti i putem tvrde sile. Meka moć je primamljiva, privlačna moć.

Prema Miroslavu Tuđmanu, godine 1995. u svijetu prestaje dominirati doktrina sukoba visokog intenziteta u kojem je primarna vojna opcija, a informacijske operacije samo su pomoćna sredstva da se lakše ostvare vojni ciljevi.⁷ Tuđman uvodi pojam specijalnih operacija pod koje svrstava psihološki rat, propagandu, politički rat, agitaciju, ideološko ratovanje, ideološku agresiju, ideološku diverziju, indoktrinaciju, ispiranje mozga, širenje glasina, subverziju, diverziju itd. Cilj takvih specijalnih operacija je plasiranje dezinformacija u medije ili redove protivnika što znači da je plasiranje dezinformacija rezultat specijalnih operacija. Razlika između informacijskih i specijalnih operacija leži u ciljevima te strategiji nastupa. Cilj informacijskih operacija je globalni: trajno ili što dulje utjecati na promjenu sadržaja i organizacije korpusa javnoga znanja protivnika. Cilj specijalnih operacija je partikularni: plasirati dezinformaciju da bi se trenutačno zavarao protivnik što se najčešće odvija tajno ili prikriveno.⁸ Specijalne operacije nazivaju se i „upravljanje percepcijom“ (eng. *perception management*), a definirane su kao akcije za prenošenje ili odbijanje odabranih informacija i pokazatelja slušateljstvu u svrhu utjecaja na njihove emocije, motive i promišljanje, kao i na izvještajne sustave i njihove čelnike svih razina da bi se utjecalo na njihove službene procjene, što bi u konačnici rezultiralo ponašanjem i potezima koji su povoljni za ciljeve onoga koji provodi upravljanje percepcijom. Na različite načine upravljanje percepcijom kombinira projekciju istine, sigurnost operacija, zaklon, obmanu i psihološke operacije.“⁹

⁶ Joseph Nye: *Soft Power : The Means of Success in World Politics*, str. 5, 2004.

⁷ Miroslav Tuđman: *Informacijsko ratište i informacijska znanost*, str. 136, 2008.

⁸ Isto, str. 137.

⁹ Andrew Garfield: *The Offence of Strategic Influence: Making the Case for Perception Management Operations*, str. 31, 2002

U današnje doba više nije dovoljno biti informacijski stručnjak koji prikuplja, evaluira i diseminira informacije, nego treba biti informacijski strateg koji postavlja smjer strategije putem kojega se dolazi do cilja.¹⁰

Zajednička stavka svim navedenim akcijama u okviru upravljanja percepcijom ili specijalnih operacija je vršenje utjecaja na nekoga pa ih se skupno može nazvati i operacijama utjecaja. Budući da se plasiranje dezinformacija odvija u nekom trenutku, u nekom trenutku se uspješno zavara protivnik ili se u tome ne uspije. Ako se protivnik uspješno zavara, onda to znači da je upravljanje percepcijom uspješno obavljeno. U tom trenutku protivnik je zavarano. Budući da napadač za cilj ima promjenu protivnikova stajališta na način da donosi odluke u korist napadača, to je cilj da trenutno stanje postane trajno stanje ili barem prolongirano stanje. S obzirom na to da se upravljanjem percepcijom odnosno specijalnom operacijom može postići i učinak informacijske operacije, može se reći da su specijalne informacije (SO) dio odnosno podskup informacijskih operacija (IO).

Prema Gordanu Akrapu, uspješno isplanirane i provedene informacijske operacije mogu stvoriti uvjete u kojima malobrojniji i tehnički inferiorniji protivnici mogu uslijed postignute informacijske nadmoći u informacijskom prostoru steći dodatne prednosti koje u konačnici mogu voditi njihovoj pobjedi. Istovremeno informacija i informacijski sustavi koje koriste naručitelji, planeri i provoditelji informacijskih operacija, mogu postati mete protivničkih napada te ih je potrebno posebno oprezno i učinkovito štiti. Iz toga proizlazi i Akrapova definicija informacijskih operacija:

„Skup mjera, radnji i djelovanja poduzetih prema protivničkim informacijama, informacijsko-komunikacijskom sustavu, osobama i kognitivnim procesima s ciljem uništavanja, onemogućavanja i usporavanja njihovog djelovanja ili pak preuzimanja nadzora nad njihovim djelovanjem, uz istovremeno osiguravanje primjerene razine zaštite vlastitih informacija, kognitivnih procesa, informacijsko-komunikacijskih sustava i osoba“.¹¹

¹⁰ Patricia A H Williams: Information Warfare: Time for a redefinition, str. 42, 2010.

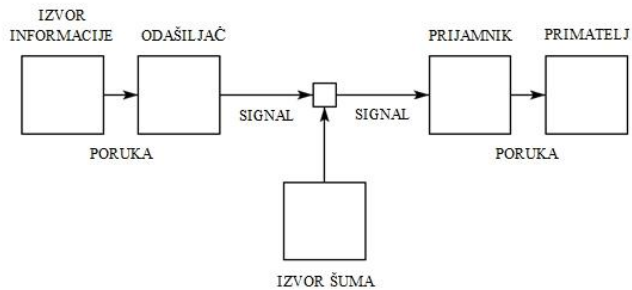
¹¹ Gordan Akrap: Informacijske strategije i operacije u oblikovanju javnog znanja, str. 42, 2011.

Informacijske operacije medijski je moguće provesti kombinacijom tri čimbenika: operacijama utjecaja, kontrolom pristupa medijima i kibernetičkim operacijama.

Operacije utjecaja mogu se provesti ako su dostupni mediji putem kojih se one mogu plasirati i ako se dostupnost medija brani protivničkoj strani. Takve medije treba fizički zaštititi od objektivnih havarija poput fizičkoga kvara neke sklopovske komponente sustava, ali i subjektivnih poput unutarnje ili vanjske diverzije kojom se namjerno može oštetiti sklopovlje i programi ili narušiti integritet podataka koji služe za provođenje operacija utjecaja.

Dezinformacije

U komunikacijskom procesu kakvim ga je odredio Claude Shannon¹² izvor poruke šalje poruku preko komunikacijskog kanala prema primatelju (slika 2). Cilj je da poruka na određite stigne sigurno, prvenstveno u smislu da stigne u originalnom obliku kakava je i poslana tj. da joj je očuvan integritet. No, komunikacijski kanal podložan je šumovima, tj. vanjskim utjecajima na poruku koji je mogu izmijeniti.

Slika 1. Shannonov shematski prikaz komunikacijskog procesa (Izvor: Claude Shannon, 1948.).

Ako netko želi da do primatelja stigne poruka u obliku kakav njemu odgovara za postizanje njegovih ciljeva, onda on poruku izmijeni na način da smanji originalni informacijski sadržaj ubacivanjem svojeg informacijskog sadržaja, ali tako da originalnu poruku ne promijeni u potpunosti.

¹² Claude Shannon: A Mathematical Theory of Communication, str. 2, 1948.

Takve promjene originalnog sadržaja poruke odvijaju se uz pomoć raznih tehnika manipulacije informacijama. Osnovna tehnika manipulacije informacijama – vađenje fragmenata iz konteksta, može se vidjeti pomoću jednoga citata iz Biblije. Tehnikom fragmentarnog prikaza događaja i vađenja određenog dijela argumentacijskog materijala iz konteksta, može se argumentirati u svoju korist iako to ne bi bilo tako kada bi bio prikazan cjelovit materijal u pravom kontekstu. Na primjer, osoba koja nekoga uvjerava da nema Boga, primjenom ove tehnike kao argument može navesti i samu Bibliju. Nema boljeg argumenta koji ide u prilog toj tezi od Biblije u kojoj piše da nema Boga.

Tvrdnja: *I u Bibliji piše: „Nema Boga“.*

Objašnjenje: točno je da to piše u Bibliji, međutim ovo je selektivno odabran fragment onoga što piše, izvučen iz konteksta. Cjeloviti citat daje drugačiju sliku:

„Bezumnik reče u srcu: 'Nema Boga'.“ (Psalam 14,1; Jeruzalemska Biblija).

Ovakvim manipulacijama proizvode se dezinformacije – namjerno pogrešne informacije plasirane sa svrhom obmane primatelja tj. da se primatelja dovede u zabludu. Dezinformacija se sastoji od fragmenta istine na koji se nadoda lažna konstrukcija i onda se sve prezentira kao cjelovita istina. Bitno je da je fragment istine temelj dezinformacije i da je provjerljiv jer to daje mogućnost obrane dezinformacije. Osim dezinformacije kao namjerno plasirane pogrešne informacije, postoji i pogrešna informacija koja je kriva, ali ne mora nužno nastati s namjerom da zavede primatelja. Za dezinformacije (eng. *disinformation*) može se koristiti i termini protuobavijest, kontraobavijest, kontrainformacija te antiinformacija, a za pogrešnu informaciju (eng. *misinformation*) pogrešna obavijest, pseudoobavijest ili kvaziobavijest.¹³

Iako se dezinformacije najčešće nalaze u obliku izgovorenih tvrdnji i pisanom obliku plasirane putem nekog teksta, one mogu biti i u drugim oblicima poput lažiranih karata¹⁴ ili

¹³ Miroslav Tuđman: Prikazalište znanja, str. 53, 2003.

¹⁴ Detalje o informacijskoj operaciji poznatoj pod imenom „Tuđmanova salveta“ pročitati Miroslav Tuđman: Priča o Paddyju Ashdownu i Tuđmanovoj salveti, 2002.

obrađenih ili krivo prezentiranih fotografija poput fotografije u prilogu¹⁵.

Namjeno pogrešna informacija koja je plasirana s ciljem da nekoga dovede u zabludu usko je vezana uz pojam laži. Međutim nisu sve lažne informacije dezinformacije, kao što ni svaka plasirana laž ili manipulacija nije informacijska operacija. Na primjer, ako netko ispriča vic u kojem se nalazi neka laž, nacrtu karikaturu koja ne prikazuje istinito lik neke osobe ili nacrtu šaljivi strip u kojem se nekome daju karakteristike kojih u stvarnosti nema, to nije dezinformacija jer bit toga nije dovesti nekoga u zabludu. Jednako tako, ako je laž plasirana u standarnom obliku izjave ili napisane rečenice, ako nema namjere da se nekoga obmane, onda je to pogrešna informacija, a ne dezinformacija.

Postoje teoretičari provođenja informacijskih operacija koji ističu da u medijskim odnosima nema mjesta lažima, odnosno ima mjesta samo za istinu. Laganje je neprihvatljivo i kontraproduktivno te uništava kredibilitet na dugo razdoblje. Budući da je laganje takvo, uvodi se pojam *spin* koji nije laganje nego „gledište istine koje se želi iskomunicirati“.¹⁶ Želi se reći da je percepcija istine važnija od istine same i da je to svrha spina.¹⁷

Ovdje se postavlja pitanje koji je odnos spina, dezinformacija i laganja. Laganje u svrhu dovođenja nekoga u zabludu jest dezinformiranje. Kod spina nema laganja nego se istina prezentira selektivno u određenom okruženju (odnos dva događaja gdje se događaj A prikazuje u manjem ili većem opsegu od događaja B s ciljem davanja veće ili manje važnosti, naglašavanje manje bitne ili sporedne stvari, isprazne rečenice iz kojih se ne može dobiti potpuna slika itd.). Kao i kod dezinformacije, spin se provodi pomoću

¹⁵ Večernje novosti iskoristile su u korist ratne propagande umjetničku sliku „Siroče“ Uroša Predića iz 1888. godine i prikazali je kao aktualnu fotografiju srpskog dječaka iz okoline Srebrenice čiju su familiju pobili muslimani. Tekst ispod slike: "BOLNO PODSEĆANJE: Najveće žrtve ratova su deca. Tako je i u ovom, najnovijem, u kojem srpski narod ponovo brani svoj goli opstanak. Slika koja je pre godinu i po dana obišla svet, sa groblja kod Skelana, na kojoj ovaj dečak - siroče očajava nad grobom oca, majke i ostale rodbine koju su u ofanzivi pobili muslimani, i dalje potresa sve koji znaju šta je dečja patnja. Dečaka sa slike u međuvremenu usvojila je jedna porodica iz Zvornika, i sada je on učenik prve godine srednje vojne škole."

¹⁶ R.P.Reid: *Waging Public Relations: A Cornerstone of Fourth-Generation Warfare*, str. 53, 2002.

¹⁷ John Hughes-Wilson: *Military Intelligence Blunders*, citirano prema R.P.Reid, str. 53.

tehnika manipulacije i cilj mu može biti da se nekoga dovede u zabludu. Iako je laganju, dezinformiranju i djelomično spinu zajednička karakteristika dovođenje nekoga u zabludu, ta tri pojma nisu jednaka. Razlika je u tome da kod spina nema laganja odnosno nije prisutna negacija istine s ciljem da se nekoga zavara odnosno dovede u zabludu. Prema tome, spin nije ni laganje niti dezinformacija već doista „gledište istine koje se želi iskomunicirati“.

Laž je dezinformacija samo ako postoji namjera da se nekoga dovede u zabludu. Može se prihvatiti i formulacija da dezinformiranje ne zahtijeva da izvor zavaravajuće informacije ima namjeru dovesti ljude u zabludu, nego zahtijeva najmanje to da izvor zavaravajuće informacije predvidi da će ljudi biti dovedeni u zabludu.¹⁸ Za dezinformacije se kaže i da su to oblici agresije koji nastoje proći neopaženo.¹⁹

Nositelji informacijskih operacija

U Hrvatskoj postoje pojedinci i interesne grupe koje se bave stvaranjem lažne realnosti o događajima iz Domovinskog rata s posebnim osvrtom na ulogu predsjednika Tuđmana. Nositelji takvih akcija prvenstveno su ljudi navodno lijevoliberalnog svjetonazora, proizašli iz političkih i javnih struktura bivše Jugoslavije, zatim ljudi koji su im svjetonazorski bliski prvenstveno po pitanju pozitivnoga gledišta na Jugoslaviju i Josipa Broza Tita te plaćenici. Osim njih tu su i malobrojni predstavnici krajnje desnice koja je početkom devedesetih pokušala rehabilitirati NDH uvođenjem njezinih simbola i težnjom za proširenjem granica Republike Hrvatske te grupacije (mahom takozvane „nevladine organizacije“) i pojedinci koji su iz nekakvih svojih razloga neskloni predsjedniku Tuđmanu. Sklonost komunističkih struktura diljem svijeta za revizijom povijesti kako bi se ideološki oblikovala nacionalna memorija opisana je i u stranoj literaturi. Iskrivljavanje povijesti koje je objekt političkih kontroverzi i sukoba provodi se uglavnom namjernim zanemarivanjem ili sakrivanjem bitnih činjenica i dokaza te nečasnim pristupom interpretaciji povijesnih

¹⁸ Don Fallis: A Conceptual Analysis of Disinformation, 2009.

¹⁹ P-H Cathala, 1991.; citirano prema Florentin Smarandache, Stefan Vlăduțescu i Adrian Nicolescu: Disinformation as an intentional and legal failure of communication, str. 12, 2014.

događaja.²⁰ U aktualnom hrvatskom slučaju može se pretpostaviti da su oni razočarani raspadom Jugoslavije, rušenjem mitova o Titu i tendencijom da se putem znanstvenog i javnog diskursa Jugoslavija odredi kao totalitarna država, a Tito kao komunistički diktator, ratno-poratni zločinac i masovni ubojica. Budući da je Domovinski rat pokazatelj da takva država ne može postojati, da predstavlja konačni raspad Jugoslavije, temelj suvremene samostalne i neovisne Hrvatske te da je predsjednik Tuđman bio uspješni začetnik i provoditelj političke platforme o samostalnoj i neovisnoj Hrvatskoj, upravo te dvije točke predstavljaju glavne mete njihovih napada. U neformalnim razgovorima i medijima može se čuti da su te strukture uspjele zauzeti ili povratiti položaje koje su imale i da sada ponovno vrše utjecaj. Međutim one ih nikada nisu ni izgubile već su ih zadržale zbog toga što je Hrvatska bila izložena vanjskoj agresiji pa se nije moglo posvetiti njihovom unutarnjem djelovanju. Osim toga, neki dijelovi tih struktura bili su potrebni u obrani od srpske agresije nošene velikosrpskom ideologijom budući da je u kratkom vremenu trebalo uspostaviti elemente države poput izvještajnog i kontraizvještajnog sustava. U početku procesa raspada Jugoslavije postojala je težnja za očuvanjem Jugoslavije ne samo unutar Hrvatske nego su i vanjski čimbenici bili za to, na čelu s vodećom svjetskom silom – Sjedinjenim Američkim Državama. Sjedinjene Američke Države u početku su bile za očuvanje Jugoslavije, ali nisu podržavale očuvanje Jugoslavije silom.^{21 22 23} Nakon što je postalo jasno da se Jugoslavija ne može održati, počele su se javljati ideje o obnovi Jugoslavije u nekom novom obliku. Nova (Clintonova) američka administracija takve je ideje ranije Busheve administracije nazvala apsurdnim.²⁴ Početkom

²⁰ John Lenczowski: *Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy*, 2008.

²¹ Warren Zimmermann: *Origins of a Catastrophe : Yugoslavia and its destroyers*, str. 73, 1999.

²² Thomas L. Friedman. *Baker urges end to Yugoslav rift*. *New York Times*, 22.6.1991.

URL:<http://www.nytimes.com/1991/06/22/world/baker-urges-end-to-yugoslav-rift.html>.
Pristup 15.6.2015.

²³ Carole Hodge: *Velika Britanija i Balkan : od 1991. do danas*, str. 25 i 59, 2007.

²⁴ Minutes of the Meeting between President Franjo Tuđman, Richard Holbrooke, General Wesley Clark and Peter Galbraith, 18 August 1995. ICJ: *Case Concerning The Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia) : Reply of the Republic of Croatia : Volume 5 : Annex 145*, str. 200.

dvijetisućitih počela je dominirati ideja „Zapadnog Balkana“ odnosno „regije“ što predstavlja čvrstu povezanost država bivše Jugoslavije, ali bez formiranja nove države. Ideju je opisao Charles Crawford, zamjenik političkog direktora Foreign Officea i glavni britanski strateg za jugoistočnu Europu, iz čijeg je opisa novinar koji ga je intervjuirao konstruirao sintagmu koja opisuje realizaciju te ideje: „bratstvo bez jedinstva“:

„U bivšoj Jugoslaviji je postojao termin “bratstvo i jedinstvo”, danas jedinstvo više ne postoji, ali mislim da narodi u regiji moraju početi izgrađivati bratstvo kao način normalnih dobrosusjedskih odnosa i poštivanja svih ljudi bez obzira na njihovu različitost. Po svemu sudeći, nova hrvatska vlast hrabro je ušla u ovaj program.“²⁵

Nositelj ovog programa i njegov glavni operativac u Hrvatskoj postao je 2000. novoizabrani predsjednik RH Stjepan Mesić.²⁶ Politička platforma regije „Zapadnog Balkana“ zamah je dobila 1999. putem „Pakta o stabilnosti“²⁷, a učvršćena je baš 2000. na takozvanom „Zagrebačkom skupu“²⁸. Konceptu „Zapadnog Balkana“ protivio se predsjednik Tuđman pa su zagovaratelji toga koncepta njegovu vladavinu proglasili autoritarnom, izjednačavali s Miloševićevom i pokrenuli niz medijskih operacija za svrgavanje predsjednika Tuđmana s vlasti. Kao što su provoditelji ovih operacija sami pisali u nizu izvješća kao što je npr. Rhodesovo izvješće, „mediji su postali glavni fokus napora da se zemlju oslobodi čvrstog stiska Tuđmanove nacionalističke stranke HDZ. Potpora medijima razgradila se izgonom stranke 2000.“²⁹ Medijske operacije provodile su se od početka devedesetih, a financirali su ih donori koji su tražili rezultate. Podrška oporbenim medijima transparentno posvećenim promjeni vlasti bila je formulirana kao podrška „nezavisnim medijima“ koji građanima prezentiraju „istinu“ da bi „bili bolje informirani o objektivnoj

²⁵ Robert Bajruši. Račanova vlada ima punu podršku Velike Britanije koja će joj pomoći da što brže pristupi EU i NATO-u: Uvjereni smo da će Hrvatska postati pokretač pozitivnih promjena u cijeloj jugoistočnoj Europi. Nacional br. 222 od 16.2.2000.

²⁶ Govori i izjave Stjepana Mesića dostupni su na njegovoj internetskoj stranici preko poveznice <http://www.stjepanmesic.hr/>. Pristup 16.6.2015.

²⁷ Ylber Sela i Lirim Shabani: The European Union Politics in the Western Balkans, 2011.

²⁸ European Commission: Zagreb Summit 24 November 2000 : Final Declaration.

²⁹ Aaron Rhodes: Ten Years of Media Support to the Balkasn : An Assesment, str. 17, 2007.

stvarnosti“, kao protuteža emitiranju propagande pod utjecajem vlasti tj. nadoknada utjecaja državnih medija.³⁰

Kao istaknute primatelje donacija za provođenje ovih operacija Rhodesovo izvješće navodi Radio 101, Feral Tribune, Arkzin i Erasmus. Kako je izgledala ta „demokratska“ borba protiv „autoritarnog režima“ u okviru takvih medija objasnio je tadašnji novinar Arkzina Boris Rašeta:

„No, vec u toj ranoj fazi, u redakciji lista pojavili su se ozbiljniji sukobi. Jedna frakcija zagovarala je rigidan pristup stvarima. Kada kazem "rigidan" onda prije svega mislim na jednu, po mom misljenju, za novine nedopustivo sektasku uredjivacku politiku. Za fanzin mozda prikladnu, za novine nedopustivo preusku. U Arkzinu se nisu smjeli pojavljivati politicari ili intelektualci bez lijevog predznaka, nista sto ne bi bilo po volji demokratskom lobiju okupljenom oko nekoliko feministickih udruzenja i sl.“³¹

Donacije su primali i portal Index te Hrvatski helsinški odbor. Vlasnik Indexa Matija Babić tako je napisao:

„Svijet sam promatrao u bojama Feral Tribjuna, crno-bijelo. Sve vezano uz Tuđmana bilo je crno, sve protiv Tuđmana bilo je bijelo. Moja vizija svijeta kasnije se pokazala djetinjastom i pogrešnom, barem u ovom drugom dijelu.

U osnovnoj i srednjoj školi bio sam propalica. Jedva sam se iz trećeg pokušaja upisao na faks, jedino što me zanimalo, politologiju. Prvu godinu završio sam s nekih 4.7, i shvativši da nisam baš toliki idiot koliki sam mislio da jesam, odlučio sam napustiti faks i pridružiti se borbi protiv zla - Tuđmanovog režima.

Moj doprinos rušenju HDZ-a nije bio ne znam kako golem, ti moji sajtovi, ali osjećao sam da radim ispravnu stvar. Pare me nisu zanimale, radio sam to jer me je nešto gonilo da to radim.

Ali pare su došle.

³⁰ Isto, str. 18.

³¹ Boris Rašeta: Sve što ste oduvijek htjeli znati o Arkzinu, a niste imali koga pitati.
URL: <http://arkzin.net/wia/Boro18.htm>. Pristup 24.6.2015.

I to doslovno ovako: jedan dan nazvali su me iz Otvorenog društva (notorni Soros, je li) i zamolili da dođem na sastanak. Pitali su koliko ti para treba. Ja sam pitao da li nešto traže zauzvrat. Oni su rekli samo radi to što radiš.

Ja sam i dalje radio to što sam radio, pare su sjele.³²

Soroseve donacije spominju se i na suđenju hrvatskim generalima Ante Gotovini, Mladenu Markaču i Ivanu Čermaku u Haagu. Tadašnji predsjednik Hrvatskog helsinškog odbora Žarko Puhovski svjedočio je kao svjedok tužiteljstva da je HHO dobivao novac od Georga Sorosa i to 500.000 američkih dolara godišnje, da su donori za te novce tražili rezultate, da su bili zadovoljni rezultatima i da je kao rezultat financiranja objavljeno konačno izvješće o zločinima koje su počinile hrvatske oružane snage za vrijeme i nakon operacije „Oluja“.³³ Žarko Puhovski osim što je bio predsjednik HHO-a bio je i urednik tog izvješća HHO-a pod naslovom „Vojna operacija Oluja i poslije“³⁴ koje je na suđenju sa strane tužiteljstva prezentirano kao dokazni materijal. Izvješće se pokazalo kao činjenični falsifikat. Sud ga je odbacio već u prvostupanjskoj presudi kao nevjerodostojno i neupotrebljivo:

„50. Dokazni predmet P2402 je izvješće pod naslovom „Vojna operacija Oluja i poslije“, koje je objavio Hrvatski helsinški odbor i uredio Žarko Puhovski. Izvješće sadrži izjave koje nisu potkrijepljene izvorima i dvostruke unose. Nadalje, tijekom ispitivanja Puhovskog u sudnici postalo je jasno da u knjizi ima grešaka. Iz tih razloga, Raspravno vijeće je odlučilo da se ne osloni na dokazni predmet P2402 u pogledu u njemu opisanih informacija kad nisu bile potkrijepljene drugim dokazima.“³⁵

I prije i poslije ovoga svjedočenja Žarka Puhovskog u Haagu, falsificirani podaci HHO-a korišteni su u medijima za

³² Matija Babić: Povijest Indexa. 1.12.2006. URL: <http://matijababic.blogger.index.hr/post/povijest-indexa/111039.aspx>. Pristup 24.6.2015.

³³ ICTY: Predmet br. IT-06-90-T. Transkript svjedočenja Žarka Puhovskog od 17.2.2009.

³⁴ Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava: Vojna operacija Oluja i poslije : izvještaj, 2001. URL: http://www.jugiliks2.com/index_htm_files/ante%207.pdf. Pristup 24.6.2015.

³⁵ ICTY: Predmet br. IT-06-90-T. Presuda – svezak I od II, str. 30 od 15.4.2011.

falsificiranje istine o Domovinskom ratu, kao npr. od strane Vesne Teršelić i njezine udruga Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću.³⁶

Provođenje informacijskih operacija

Provođenje informacijskih operacija može se odvijati pomoću jedne ili više kompleksnih kombinacija specifičnih elemenata da bi se postigao cilj. Informacijske operacije provode se prema određenim shemama. Uobičajena je mrežno-piramidalna struktura s autoritetom na vrhu i mrežom glasnika prema nižim razinama što je „shema spuštanja“ odozgo prema dolje (eng. *top-down; descending scheme*). U takvoj shemi na vrhu se nalazi autoritet (jedna ili nekoliko društveno istaknutih osoba poput predsjednika države, premijera, članova Vlade itd.), koji u medije plasira dezinformaciju. Ispod njega može se nalaziti još okomitih razina, npr. djelatnici njegova ureda prema urednicima medija, urednici medija prema svojim novinarima itd. U određenom trenutku vertikalna os pretvara se u vodoravnu na kojoj više nema hijerarhije nego članovi mreže koja provodi informacijsku operaciju (novinari, političari koji nisu na najvišim pozicijama, nevladine organizacije, civilni aktivisti itd.) djeluju s iste razine, bilo koordinirano, bilo autonomno. Shema može biti i obrnuta, tako da informacije idu s dna prema vrhu – „shema penjanja“ (eng. *bottom-up; climbing scheme*). U tom slučaju horizontalna os niske razine prva plasira dezinformacije u javnost, a u nekom trenutku te dezinformacije potvrđuju autoriteti s viših razina. U oba slučaja stvara se vertikalno-horizontalna integracija komunikacijskog procesa u kojem se u javnost plasiraju dezinformacije. Budući da u provođenju informacijskih operacija ključnu ulogu imaju dezinformacije, poželjno je raspršivanje izvora dezinformacija na više točaka. Taj koncept definira se u ovom radu i naziva **granulacija dezinformacijskih točaka**. Granulacija dezinformacijskih točaka sukladno shemi po kojoj se provodi može biti vertikalna, horizontalna ili vertikalno-horizontalna.

Uvijek postoji mogućnost da informacijska operacija bude razotkrivena. U tom slučaju i sudionici informacijske operacije mogu biti razotkriveni odnosno javno kompromitirani. To ih može dovesti u neugodnu situaciju

³⁶ Renata Rašović: Branitelji trebaju ustrajati u zahtjevima, a Documenta je spremna posredovati. Večernji list od 17.1.2015., str. 12-13.

npr. da izgube podršku javnosti, da izgube utjecaj, da izgube političku ili medijsku moć, da budu optuženi itd. Da bi se zaštitilo „vrh“ (na vrhu može biti pokretač ili naručilac informacijskih operacija), u provođenju informacijskih operacija angažiraju se „posrednici“. ³⁷ „Posrednici“ prikrivaju „vrh“ i služe kao paravan za provođenje informacijskih operacija. Oni mogu biti pojedinci, grupe, različite profitne ili neprofitne udruge, vladine ili nevladine organizacije, tvrtke u mješovitom ili privatnom vlasništvu koje mogu biti stvarne ili fiktivne te razne međunarodne institucije. Djelovanje posrednika može se razlikovati prema vrsti posrednika i vrsti publike:

- različiti posrednici mogu djelovati prema različitim publikama,
- različiti posrednici mogu djelovati prema istoj publici,
- isti posrednici mogu djelovati prema različitim publikama,
- isti posrednici mogu djelovati prema istoj publici.

Pritom se posrednici mogu nalaziti na području koje je predmet i cilj informacijske operacije, mogu se nalaziti neposredno uz njega i mogu se nalaziti potpuno izvan područja. ³⁸ Ako su angažirani posrednici koji se nalaze izvan područja, time se dodatno postiže viši stupanj zaštite „vrha“ i doprinosi se većoj prikrivenosti informacijske operacije.

Informacijske operacije koštaju tako da moraju imati i jednog ili više „pokrovitelja“ odnosno donatora. „Pokrovitelji“ mogu biti bogati pojedinci, bogate tvrtke, vlade stranih država koje sudjeluju u informacijskim operacijama i financiraju ih preko veleposlanstava ili nevladinih organizacija.

U provođenju informacijskih operacija bitnu ulogu ima distribucija materijala. Materijali su podaci koji se plasiraju putem audio i video kanala i pisani dokumenti. Svi oni mogu biti:

- autentični i očuvanog integriteta,
- neautentični i očuvanog integriteta,

³⁷ Gordan Akrap: Informacijske strategije u oblikovanju javnog znanja, str. 31, 2011.

³⁸ Isto.

- autentični kojima je narušen integritet,
- neautentični kojima je narušen integritet.

Autentičan materijal je onaj kojem je poznat izvor i sigurno je da potječe baš od njega. Neautentičan materijal je onaj kojem je izvor nepoznat ili nije sigurno da potječe od izvora kojem se pripisuje. Materijal očuvanog integriteta je materijal kojem je sadržaj nepromijenjen.

Materijal narušenog integriteta je materijal kojem je sadržaj obrisan, dodan ili izmijenjen (narušavanje integriteta može obaviti sam autor materijala ili bilo tko tko je s njim rukovao).

Neovisno o tome kakav je tip materijala, on može biti:

- istinit,
- djelomično istinit,
- lažan.

U praksi se događa da točno određeni dijelovi mreže (posrednici) kao npr. točno određeni medij dobivaju „ekskluzivna“ prava na informaciju, često u vidu „dosad neobjavljenih“ dokumenata, transkripata, audio ili video zapisa. Takvi „provjereni mediji“ osiguravaju pouzdanost u prijenosu informacije na ciljanu publiku jer je prenesu na način koji odgovara provoditelju informacijske operacije, a taj način uglavnom nije istinit prikaz nekog događaja nego dezinformacija. Također, provoditelji informacijskih operacija dobivaju „ekskluzivan prostor“ u medijima. Poželjno je da im je mreža razgranata po vodećim medijima tako da se mogu pojavljivati u udarnim terminima ili na udarnim stranicama. Pritom se osigurava da jednak tretman nemaju svi oni koji bi mogli pružanjem na uvid nekih drugih informacija kompromitirati informacijsku operaciju i njezine operativce, a poglavito vrh.

Dulja prisutnost dezinformacija u vodećim medijima i udarnim terminima ili stranicama prenesena od strane utjecajnih osoba ili organizacija osigurava trajnost i sigurnost u provođenju informacijskih operacija. Povećava se učinkovitost vlastitih informacijskih operacija, prevenira se pokušaj njihova razotkrivanja i omogućava se provođenje obrane od protivničkih informacijskih operacija.

Da bi se informacijske operacije mogle provesti, mora se osigurati fizička infrastruktura kojom se prenose informacije. Idući korak je odabir cilja, odnosno ciljane publika koju se

želi obmanuti. Budući da šira javnost koja ne spada u znanstvenike ili istraživačke novinare ne proučava događaje iz Domovinskog rata i po širini i po dubini na znanstveno-istraživački ili novinarsko-istraživački način pa im nedostaje brojni materijal na temelju kojega bi stvorili objektivnu sliku o nekom događaju, bazen s takvom populacijom idealan je za provođenje informacijskih operacija.

Da bi provođenje informacijskih operacija bilo uspješno, mora se provesti kontrolirana dostupnost informacija. Mora se okupirati javni medijski prostor. U današnje vrijeme to su vodeće odnosno najčitanije novine i televizijski programi te određeni internetski portali. Centri političke moći rasporede ljude iz svojega kruga ili ljude istoga svjetonazora na uredničke pozicije i novinarska mjesta. Oni zatim raznim tehnikama manipulacije informacijama mogu vršiti upravljanje percepcijom javnosti. Na početku provođenja neke informacijske operacije ili specijalne operacije u medijima, može se provesti takozvana „medijska priprema“. Radi se „probnom balonu“, puštanju neke (dez)informacije u javnost i praćenje reakcija publike i oponentata. Ako se (dez)informacija uspješno plasira u javnost, pogotovo ako nema dovoljno jakih i dovoljno artikuliranih pokušaja suzbijanja uspješnog plasiranja iste u javnost, operacija se može nastaviti. Nastavak se može odvijati jednakim, manjim ili većim opsegom i intenzitetom, ovisno o procjeni. Iako javnost zbog razvoja tehnologije, ponajprije interneta, ima mogućnost doći do velike količine podataka koja može biti dostatna za objektivno zaključivanje o nekom događaju iz Domovinskog rata, nije realno očekivati da će ljudi provoditi dane i sate istražujući sav dostupan materijal. Zato je kontrolirana dostupnost informacija putem najčitanijih i najgledanijih medija obavezna. Poželjno je da što više javnosti sazna ono što im se plasira, a što manje ono što im se ne plasira odnosno da javnost vjeruje u plasirano umjesto da zna na temelju što više informacija. Medije, medijske djelatnike, znanstvenike i političare koji pokušavaju opovrgnuti plasirano i ponuditi materijal koji nije izašao u javnost nastoji se ljudski i profesionalno obezvrijediti kako bi u percepciji javnosti postali nerelevantan izvor informacija.

Metode za uspješno plasiranje informacijskih operacija ili

njihovog podskupa specijalnih operacija odnosno upravljanja percepcijom su:³⁹

- zauzimanje pozicija u političkim centrima moći, medijima, raznim civilnim organizacijama, prvenstveno nevladinim,
- uspostava teme za dezinformiranje i područje djelovanja,
- priprema zavaravajuće poruke na način da se pronađe fragment istine koji je u temelju pridržava, a onda slaganje lažne konstrukcije povrh toga raznim tehnikama manipulacije informacijama (selektivni prikaz događaja, isticanje točno određenih fragmenata poruke koji idu korist, zanemarivanje činjenica koje ne idu u korist, logičke i činjenične pogreške, korištenje riječi koje daju privid argumentacijske snage koju zapravo nemaju, izmišljanje likova i događaja, podvaljivanje lažnih dokumenata, falsificiranje raznih video, zvučnih i pisanih zapisa, bombastični naslovi koji nemaju podlogu u tekstu, miješanje različitih događaja u jedan događaj, neodređene izjave, promjena konteksta događaja, lokacije ili vremena itd.),
- određivanje pogodnog trenutka za odašiljanje poruke u javnost,
- cirkuliranje poruke po granuliranim dezinformacijskim točkama ovisno o odabranoj shemi (međusobna usklađenost operacije i način pristupa ovisi o temi operacije),
- praćenje efekata koje će takva poruka izazvati u određenom razdoblju,
- držanje medijskog fokusa na temi operacije u duljini ovisnoj o trenutnom uspjehu operacije,
- predstavljanje osoba iz vlastitih redova koje provode operacije kao iznimno utjecajnih da bi im se povećao ugled u javnosti (stalna prisutnost u medijima, traženje upravo njihova mišljenja, isticanje njihove važnosti, javno nagrađivanje od strane utjecajnih političara itd.).

³⁹ Djelomično prema Florentin Smarandache, Stefan Vlăduțescu i Adrian Nicolescu: Disinformation as an intentional and legal failure of communication, 2014.

- obrana od kontranapada suzbijanjem kritičkog mišljenja suprotne strane o poslanoj poruci i temi operacije putem narušavanja ugleda i profesionalnoga kredibiliteta,
- obrana od kontranapada putem optuživanja suprotne strane da radi ono što radi provoditelj informacijske ili specijalne operacije,
- obrana od kontranapada ubacivanjem sumnje u sve što suprotna strana napravi ili kaže,
- obrana od kontranapada u slučaju otkrivanja izvora informacijske ili specijalne operacije prebacivanjem odgovornosti na neku manje važnu ili manje uglednu osobu,
- obrana od kontranapada zatrpavanjem informacijskog prostora velikom količinom nebitnih informacija da bi se skrenula pozornost s bitnih stvari,
- obrana od kontranapada prilagođavanjem protivničkih izjava tako da ispadaju korisne za provoditelja operacija,
- obrana od kontranapada pojednostavljanjem i reduciranjem protivničkih izjava,
- obrana od kontranapada postavljanjem javnih pitanja protivniku za koja se očekuje da protivnik nema odgovor,
- odabir najslabije karike kod protivnika u javnim raspravama da bi se pokazala intelektualna nadmoć i kroz to istinitost poslanih poruka te istovremeno izbjegavanje jakih karika kod protivnika koliko god je moguće, a da javno ne ispadne izbjegavanje,
- plasiranje pomoćnih poruka koje bi ili podržale osnovnu poruku ili skrenule kontranapade s osnovne poruke na njih,
- korištenje šokantnih slika ili priča kojima se utječe na emocije javnosti,
- stvaranje psihoze u javnosti ubacivanjem glasina u javni informacijski prostor, prvenstveno o mogućim lošim potezima protivnika koji mogu utjecati na život javnosti.

Iako informacijske operacije imaju strateški cilj i pomno se planiraju, njihovo izvršavanje, pogotovo na razini specijalnih operacija odnosno operacija utjecaja, ne mora uvijek biti posljedica i rezultat strateškog planiranja sukladno doktrini provođenja informacijskih operacija. Uvijek se može dogoditi da situacija na terenu zahtijeva *ad hoc* rješenja, ili da sustav iz određenih razloga prestane funkcionirati usklađeno, ili da dijelovi sustava koji provodi informacijske operacije djeluju autonomno i nezavisno sukladno vlastitoj procjeni, ili da je na „vrhu“ procijenjeno da dijelovi sustava rade prema vlastitom nahođenju. Primjeri takvih *ad hoc* djelovanja postoje i u organizacijama koje su začetnici informacijskih operacija ili imaju razrađen sustav za njihovo provođenje, a to su vojska Sjedinjenih Američkih Država i NATO savez. Jedan takav primjer je provođenje informacijskih operacija za vrijeme operacije „Saveznička sila“ (eng. *Allied Force*) iz 1999. odnosno NATO-voga bombardiranja Savezne Republike Jugoslavije.⁴⁰

Zaključak

Prisutnost brojnih elemenata koji su građevne jedinice provođenja informacijskih operacija u hrvatskom javnom informacijskom prostoru dovodi do zaključka da se u njemu provode informacijske operacije koje konstruiraju izmijenjenu, lažnu realnost događaja iz Domovinskog rata koja treba postati sastavni dio korpusa javnoga znanja o Domovinskom ratu.

Utvrđivanje metodologije provođenja informacijskih operacija pokazalo je da u javnom informacijskom prostoru djeluju mediji, interesne grupacije i javne osobe iz medijskoga, političkoga i znanstvenoga kruga koji proizvode dezinformacije vezane uz događaje iz Domovinskog rata te ih ubacuju u javni informacijski prostor da bi javnosti nametnuli svoju realnost nekog događaja koja nije objektivna i činjenično istinita.

To su prvenstveno krugovi proizašli iz političkih komunističkih struktura bivše Jugoslavije odnosno Socijalističke Republike Hrvatske, zatim pripadnici krajnje desnice, osobe ideološki nesklone predsjedniku Tuđmanu i plaćenici. Neki od njih imaju pokrovitelje ili donatore koji ih financijski podupiru, kao i pokrovitelje u smislu političke

⁴⁰ Kristina Riegert: *Know Your Enemy, Know Your Allies: Lessons Not Learned from the Kosovo Conflict*, str. 81, 2002.

moći koja im je podrška u djelovanju, poglavito u vidu inozemnih centara moći.

Domovinski rat temelj je suvremene samostalne i neovisne Hrvatske. Predsjednik Tuđman bio je uspješni začetnik i provoditelj političke platforme o samostalnoj i neovisnoj Hrvatskoj te vrhovni zapovjednik OSRH za vrijeme Domovinskog rata. Stoga upravo Domovinski rat i predsjednik Tuđman predstavljaju glavne mete napada putem informacijskih operacija.

Utvrđeno je da su se, nakon što je postalo jasno da se Jugoslavija ne može održati, počele javljati ideje o obnovi Jugoslavije u nekom novom obliku. Početkom dvijetisućitih počela je dominirati ideja „Zapadnog Balkana“ odnosno „regije“ što predstavlja čvrstu povezanost država bivše Jugoslavije, ali bez formiranja nove države. Ideja je ukratko opisana kao „bratstvo bez jedinstva“. Nositelj ovog programa i njegov glavni operativac u Hrvatskoj postao je 2000. novoizabrani predsjednik RH Stjepan Mesić. Geopolitičkom svrstavanju Hrvatske u okvire „Zapadnog Balkana“ protivio se predsjednik Tuđman pa su zagovaratelji toga koncepta njegovu vladavinu proglasili autoritarnom, izjednačavali s Miloševićevom i pokrenuli niz medijskih operacija za svrgavanje predsjednika Tuđmana s vlasti. Medijske operacije provodile su se već od početka devedesetih, a financirali su ih prvenstveno strani, ali i domaći donori koji su tražili rezultate.

Provođenje informacijskih operacija odvija se prema shemama unutar mrežno-piramidalne strukture – shemi spuštanja i shemi penjanja. U takvoj strukturi dezinformacije cirkuliraju od „vrha“ prema „dnu“ sheme i po širini sheme na svim razinama, tako da nastaje vertikalno-horizontalna integracija komunikacijskog procesa u kojem se u javnost plasiraju dezinformacije. U svhu postizanja jačeg efekta, provodi se raspršivanje izvora dezinformacija na više točaka što je u ovom radu definirano kao granulacija dezinformacijskih točaka.

Popis kratica

- HDZ Hrvatska demokratska zajednica
HHO Hrvatski helsinški odbor

IO	Informacijske operacije
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i>
NDH	Nezavisna država Hrvatska
OSRH	Oružane snage Republike Hrvatske
SO	Specijalne operacije

Literatura

1. Akrap, Gordan. *Informacijske strategije i operacije u oblikovanju javnog znanja*. Doktorska disertacija. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2011.
2. Fallis, Don. *A Conceptual Analysis of Disinformation*. // iConference 2009. University of North Carolina at Chapel Hill.
3. Garfield, Andrew. *The Offence of Strategic Influence: Making the Case for Perception Management Operations*. // Journal of Information Warfare. Svezak 1, br.3 (2002.), str. 30-39.
4. Hodge, Carole. *Velika Britanija i Balkan : od 1991. do danas*. Zagreb : Detecta, 2007.
5. Hutchinson, B; Warren, M. *Information Warfare : Corporate Attack and Defence in a Digital World*. Butterworth-Heinemann, 2001.
6. Joint Chiefs of Staff. *Information Operations*. Joint Publications 3-13, 2012., Incorporating Change 1, 2014. URL: http://fas.org/irp/doddir/dod/jp3_13.pdf. 27.2.2015.
7. Lenczowski, John. *Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy*. // Strategic Influence : Public Diplomacy, Counterpropaganda and Political Warfare. Washington : The Institute of World Politics Press, 2008.
8. Nye, Joseph. *Soft Power : The Means of Success in World Politics*. 2004. New York : Public Affairs, 2004.

9. Paul, Christopher E. *Information Operations - Doctrine and Practice: A Reference Handbook*. Praeger Security International : Westport, 2008.
10. Reid, R.P. *Waging Public Relations: A Cornerstone of Fourth-Generation Warfare*. // Journal of Information Warfare. Svezak 1, br.3 (2002.), str. 51-64.
11. Rhodes, Aaron. *Ten Years of Media Support to the Balkans : An Assesment*. Media Task Force of the Stability Pact for South East Europe, 2007.
12. Riegert, Kristina. *Know Your Enemy, Know Your Allies: Lessons Not Learned from the Kosovo Conflict*. // Journal of Information Warfare. Svezak 1, br.3 (2002.), str. 79-93.
13. Sela, Ylber; Shabani, Lirim. *The European Union Politics in the Western Balkans*. // The Western Balkans Policy Review, Svezak 1, br. 2 (2011).
14. Shannon, E. Claude. *A Mathematical Theory of Communication*. // The Bell System Technical Journal. Svezak 27, str. 379-423 i 623-656, 1948
15. Smarandache, Florentin, Vlăduțescu Stefan, Nicolescu Adrian. *Disinformation as an intentional and legal failure of communication*. // Current communication difficulties, str. 9-25, 2014.
16. Tuđman, Miroslav. *Informacijsko ratište i informacijska znanost*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2008.
17. Tuđman, Miroslav. *Prikazalište znanja*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2003.
18. Zimmermann, Warren. *Origins of a Catastrophe : Yugoslavia and Its Destroyers*. Times Books, 1999.
19. Williams, A H Patricia. *Information Warfare: Time for a redefinition*. // Proceedings of the 11th Australian Information Warfare and Security Conference. Perth : Edith Cowan University, 2010. Str. 36-44.

Prilog

Manipulacija slikom "Siroče".

Izvori: Večernje novosti i internetska stranica Narodnog muzeja u Beogradu.

